

การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง : กรณีศึกษาเรือนจำกลางปัตตานี หมู่ที่ 8 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี¹

อรอนงค์ อรรถเจริญสุข²

ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส ญาปริง³

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี 2) เพื่อศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด จำนวน 10 คน แยกเป็นกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดเป็นครั้งที่ 2 จำนวน 7 คน และกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดเป็นครั้งที่ 3 จำนวน 3 คน โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

จากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของผู้ต้องขังพ้นโทษออกมากระทำผิดซ้ำ เป็นเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมานาน เป็นโจทย์ที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามแก้ไข แต่ยังไม่สำเร็จ สาเหตุหลักของผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปกระทำผิดซ้ำอีก เกิดจากคนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส และไม่มีการทำ เป็นต้น ซึ่งแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี พอจะสรุปได้ดังนี้

1) ควรจัดอบรมเกี่ยวกับกิจกรรม “การป้องกันและต่อต้านยาเสพติด” อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ต้องขังตระหนักและรู้เท่าทันถึงรายละเอียดและปัจจัยที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงคดียาเสพติด การจัดกิจกรรม โครงการ To Be Number One ซึ่งเป็นโครงการที่ตรงและสอดคล้องกับการแก้ปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

2) ด้านกำลังใจ คือการจัดให้มีกิจกรรม “ญาติเยี่ยมแบบใกล้ชิด” ให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้พบญาติแบบใกล้ชิดภายในเรือนจำ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ต้องขัง และสามารถดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีได้

¹ บทความเรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส ญาปริง

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

3) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมีหลักสูตรที่หลากหลายวิชาชีพ ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังหญิง ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และจัดให้มี “กองทุนสงเคราะห์” เพื่อดำเนินนโยบายด้านสินเชื่อ เงินทุนให้กับผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษไป จะได้มีช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพที่สุจริตต่อไป

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน “ยาเสพติด” เป็นปัญหาสำคัญของประเทศและมีการแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง เนื่องจากผลกำไรที่เกิดจากรูขุมทรัพย์การค้ายาเสพติดได้สร้างความร่ำรวยอย่างมหาศาล ทำให้เยาวชนหนุ่มสาวที่อยู่ในท้องถิ่นและชุมชนกลายเป็นคนติดยาเสพติด และก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอย่างมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ นับวันปัญหายาเสพติดได้ทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างไปทั่วทุกพื้นที่ แม้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พยายามปราบปรามแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดมา

จำนวนผู้หญิงที่ถูกจับในข้อหา พ.ร.บ.ยาเสพติดจำนวนโดยเฉลี่ยกว่า 80 % เป็นผู้หญิงที่อยู่ในวัยที่สามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว โดยพัฒนาขึ้นมาจากการเป็นผู้เสพแล้วจึงเข้าสู่วงการเป็นผู้ค้ารายย่อย โดยร้อยละ 84 – 86 เป็นผู้ที่ตั้งใจเข้ามาขายยาเสพติด เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือมีปัญหาครอบครัว และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผลักดันให้เข้าสู่วงจรยาเสพติด อีกทั้งเป็นพวกที่ขาดโอกาสและทางเลือกในชีวิตที่ดีกว่า จึงหันเข้าสู่ยาเสพติด ในขณะที่เมื่อผู้หญิงต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำนั้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของตัวผู้ต้องขังซึ่งเป็นหญิง ต่อครอบครัวที่ผู้หญิงมีภาระหน้าที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งบุคคลในครอบครัว

เมื่อส่วนใหญ่ของผู้กระทำผิดมาจากสภาพแวดล้อมที่พร้อมจะผลักดันเข้าสู่ยาเสพติดได้ตลอดเวลา ผู้หญิงเหล่านี้จึงตกอยู่ในสภาพ “เหยื่อ” ของสังคมและกระบวนการยุติธรรม และเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นมากอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่หน่วยงานนโยบาย หน่วยอำนวยการฯ ของรัฐบาล ก็ยังมีได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้อย่างถ่องแท้ว่า ทำไมจึงมีผู้หญิงเข้าไปสู่วงจรยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้น ภูมิหลังของผู้ต้องหา ทำไมผู้หญิงจึงถูกดำเนินคดี ถูกฟ้อง ถูกพิพากษาต้องโทษจำคุกเป็นเวลานาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งนอกจากจะทำให้จำนวนผู้ต้องขังหญิงล้นคุกแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนตัวเลขของรายได้ประชาชาติ อันเป็นผลกระทบในภาพใหญ่ของประเทศ (พิทยา จินาวัฒน์, 2558)

ปัญหาที่เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศส่วนใหญ่ ทั้ง 143 แห่ง ต้องประสบเหมือนกันคือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก เนื่องจากอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของผู้ต้องขังในปัจจุบัน ภาวะ “คนล้นคุก” ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยการปราบปรามและลงโทษ

ผู้เกี่ยวข้อง ทำให้คนจำนวนมากถูกจับและส่งเข้าเรือนจำเพื่อรับโทษ จึงทำให้เรือนจำมีสภาพแออัด สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่างๆ จึงไม่เพียงพอ ไม่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดีของผู้ต้องขัง

การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) เป็นเกณฑ์ที่นำมาประเมินความสำเร็จในงานการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ สถานควบคุมตัว หรือผ่านมาตรการปฏิบัติในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการประเมินว่าผู้ผ่านการปฏิบัติในมาตรการดังกล่าวสามารถกลับสู่สังคม ปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมได้โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นหากมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดดังกล่าวได้เสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับผู้กระทำผิด ในการที่จะทนต่อสิ่งเสียดทานของสิ่งแวดล้อม ก็จะไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปจากราชทัณฑ์ ส่งผลกระทบต่อสังคมและชีวิตความเป็นอยู่โดยรวม ทั้งด้านทรัพย์สิน ร่างกาย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต สาเหตุทั้งหมดนี้ เกิดจากความไม่เชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการคัดกรองผู้ต้องขังก่อนออกจากเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้ผู้ต้องขังพ้นโทษกลับมากระทำผิดซ้ำ เกิดจากความต้องการเงินและความมั่นคงในชีวิต จึงเลือกใช้เส้นทางการค้ายาเสพติดตอบสนองความต้องการของตนเอง จากสถิติกรมราชทัณฑ์เรื่องการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังพ้นโทษ มีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อยๆ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในเบื้องต้น และจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาวิจัย ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นระยะเวลานานพอสมควร ประกอบกับการได้คลุกคลีใกล้ชิดกับผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในเรือนจำกลางปัตตานี จึงทำให้ผู้ศึกษาวิจัย ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และถือเป็นมูลเหตุจูงใจในการทำให้เกิดความคิดในการศึกษาวิจัย เรื่องเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงมูลเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อที่จะได้รู้และเข้าใจทิศทางการปฏิบัติกับบุคคลที่ใช้ยาเสพติดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และเพื่อแสวงหาแนวทาง ในการกำหนดมาตรการเพื่อการป้องกันและแก้ไข และสร้างรูปแบบกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเป็นการพัฒนาองค์กรสังคม และประเทศชาติแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มุ่งศึกษาถึงการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) มาสโลว์ กล่าวถึงลำดับขั้นของความต่าง ๆ ของมนุษย์ว่า ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตามความสำคัญและสามารถยืดหยุ่นได้ เมื่อความต้องการเบื้องต้นได้รับการบำบัดแล้ว มนุษย์จะให้ความสนใจกับความต้องการขั้นสูงขึ้นเป็นลำดับ ความต้องการเหล่านี้เกิดเหตุผลที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องการเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้น ซึ่งเรียกว่า Maslow's hierarchy of needs โดยที่ความต้องการ ในขั้นแรก คือ ความต้องการทางร่างกาย (The Physiological Needs) ซึ่งผู้ปฏิบัติงานราชทัณฑ์พึงคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานในขั้นนี้ของผู้กระทำผิด ที่ควรได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมและเกิดพึงพอใจหรือความพร้อมในการพัฒนาต่อไป เช่น สวัสดิการด้านอาหาร สำหรับผู้กระทำผิดแล้วปัจจัยสี่ (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค) ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ผู้ปฏิบัติงานราชทัณฑ์จึงต้องให้ความสำคัญกับความต้องการทางร่างกาย (The Physiological Needs) เป็นอันดับแรก เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการมีพฤติกรรมก้าวร้าว การประท้วง การเรียกร้อง และการไม่ร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานในการร่วมกันแก้ไขปัญหาจากจุดเล็กๆ ในด้านความต้องการทางร่างกาย (The Physiological Needs) หากผู้ปฏิบัติงานให้ความสำคัญหรือเน้นย้ำด้านนี้ ย่อมส่งผลให้การแก้ปัญหาผู้กระทำผิดมีความเข้มแข็งมากขึ้น หรือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาผู้ต้องขังต่อไป

2. ทฤษฎีด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิด

ลักษณะการกระทำผิดของคนนั้นเกิดจากสภาวะจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรม สนใจถึงสาเหตุที่จะมากกระทบต่อจิตใจผลักดันให้กระทำผิดโดยส่วนรวมแล้วการศึกษาทางจิตวิทยานั้น เพื่อเข้าใจสภาพธรรมชาติของมนุษย์และสามารถทำนายพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ซึ่งพฤติกรรมโดยทั่วไปนั้นอาจจำแนกออกเป็น 2 ด้านคือ (จำรอง เงินดี, 2532 อ้างถึงใน ประหยัด พวงจำปา, 2537, หน้า 28)

1) พฤติกรรมในทางบวก เช่น มีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง

2) พฤติกรรมในทางลบ ได้แก่ การเป็นคนใจร้อน ก้าวร้าว เห็นแก่ตัว เกียจคร้าน เฉื่อยชา การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมออกไปในทางใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาพฤติกรรมในสังคม ค่านิยมทัศนคติ และลักษณะอื่นๆ ซึ่งเกิดจากการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลที่เข้าไปใน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ

การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) เป็นศัพท์ที่ใช้ในสาขาวิชาอาชญาวิทยา แปลว่า การกระทำผิดซ้ำซ้อน มีการกระทำผิดเพิ่มเติมอีก หลังจากผู้กระทำผิดถูกจับและถูกลงโทษแล้ว และยังหมายถึงการละเมิดเงื่อนไขที่ผู้ได้รับการคุมประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษกระทำซ้ำ การกระทำผิดซ้ำอาจนับรวมถึงการกระทำผิดครั้งที่ 2 ขึ้นไป อาจเรียกได้ว่า เป็นการกระทำผิดซ้ำเป็นนิสัย และยากต่อการแก้ไขพฤติกรรมที่ติดนิสัยให้กลับคืนสู่สังคมปกติได้ นับว่าเป็นการก่อปัญหา

อาชญากรรมให้กับสังคมมากขึ้น ทั้งที่ผู้กระทำผิดซ้ำได้ผ่านขั้นตอนการขังคุกและการแก้ไขจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยในเรือนจำมาแล้ว (นุชนาฏ มุกระ, 2554)

ในตำราอาชญากรวิทยาและทัณฑวิทยาได้แบ่งประเภทของอาชญากร ซึ่งมีอาชญากรติดินิสัย (Habitual Criminal) ที่เป็นอาชญากรประเภทหนึ่งในบรรดาผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งบุคคลที่กระทำความผิดประเภทนี้ได้แก่บุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ ไม่เกิดความเข็ดหลาบเมื่อต้องโทษและจะประกอบอาชญากรรมซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส โดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นอย่างไร ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการเสพยาเสพติดหรือจำหน่ายยาเสพติด เลิกไม่ได้ เวลาต้องโทษก็แสวงทำตัวดีเล่นละครตบตา พอพ้นโทษแล้วก็ทำผิดอีก จึงเรียกว่าอาชญากรติดินิสัยหรือกระทำความผิดซ้ำไม่เข็ดหลาบ อาชญากรประเภทนี้มีร่างกายและจิตใจเป็นปกติมาตั้งแต่แรกไม่มีลักษณะที่แสดงว่าผิดปกติ แต่กลับพบว่าสิ่งที่ผลักดันให้กลายเป็นอาชญากรเกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจในภายหลัง อาจเกิดจากความจำเป็นจากเหตุการณ์บางอย่างบีบบังคับให้ค่อยๆ ประพฤติผิดไปทีละน้อยๆ โดยมากมักเกิดขึ้นในวัยเด็ก เมื่อกระทำความผิดหลายหนจนเกิดความเคยชิน ทำให้บุคลิกภาพของตนเองได้เปลี่ยนไปกลายเป็นชีวิตของอาชญากรอย่างสมบูรณ์แต่เยาว์วัย อาชญากรประเภทนี้บางคนมาจากตระกูลที่ดี มีการศึกษา แต่ไปคบค้าสมาคมกับพวกมิจฉาชีพ หรืออาจเป็นเพราะความฟุ่มเฟือยในการใช้จ่ายของตนเอง จึงเป็นสาเหตุให้เริ่มหารายได้จากการทุจริตมาใช้จ่ายจนเคยตัว นานเข้าก็เลยกลายเป็นผู้ร้ายชั้นสูงชำนาญ ทำการล่อลวงและฉ้อโกงเป็นอาชีพ อาชญากรพวกนี้ มักเป็นคนติดสุรา ติดยาเสพติด พวกจรจัด พวกลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น นักทัณฑวิทยาตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ที่กระทำความผิดถึง 4 ครั้ง มักเป็นผู้ที่หากินโดยทุจริตตลอดไป การลงโทษแก่อาชญากรพวกนี้จึงไม่เป็นผล เพราะมีความชั่วร้ายฝังอยู่ในบุคลิกภาพ (พงศกร อินธิไชย, 2522)

อาชญากรรมจะไม่สามารถลดลงได้ในปัจจุบัน สาเหตุมาจากผู้ต้องขังที่ได้กระทำความผิดซ้ำ อาชญากรบางคนได้กระทำผิดมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะพยายามเร่งดำเนินการหาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยใช้กลวิธีทุกรูปแบบเพื่อให้ปัญหาลดลงแล้วก็ตาม และขณะจำคุกก็ผ่านการอบรม บำบัดแก้ไข ฟื้นฟูทางด้านจิตใจ ตลอดจนได้รับการฝึกวิชาชีพตามหลักทัณฑวิทยาสมัยใหม่มาแล้วก็น่าจะดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมได้ แต่ข้อเท็จจริงแล้วยังมีผู้ต้องขังอีกจำนวนไม่น้อยวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (นิพันธ์ จำเนียรพันธุ์, 2551) จะเห็นได้จากจำนวนผู้ต้องขังที่สูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เกินความจุของเรือนจำต่างๆ ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่จะรับรองได้ ผลที่ตามมาคือปัญหาด้านการจัดการดูแลและควบคุมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่สามารถดำเนินการควบคุมแก้ไข ฟื้นฟู พัฒนา ปรับปรุงบุคลิกภาพ พฤติกรรมและสวัสดิการต่างๆ

กับผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เท่าเดิม และงบประมาณที่ได้รับมาอย่างจำกัด ทำให้ไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของกรมราชทัณฑ์ (2549) ศึกษาวิจัยเรื่องการเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมิให้กระทำผิดซ้ำ ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ได้กระทำผิดซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ด้านครอบครัวและสภาพแวดล้อมมีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในระดับปานกลาง ด้านสังคมมีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในระดับมาก

ศิริณา สมนึก (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เพื่อศึกษารูปแบบ เงื่อนไข และปัจจัยของการกระทำผิดซ้ำ ได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่าร้อยละแปดสิบของคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติด การกระทำผิดเกือบทั้งหมดเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว ที่มีผลให้สมาชิกขาดความอบอุ่น ขาดต้นแบบที่ดีในการดำเนินชีวิต มีเพื่อนไม่ดี คบเพื่อนเที่ยวเตร่ ส่วนการกระทำผิดซ้ำ มีรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากรูปแบบของการกระทำผิดครั้งแรก เมื่ออดีตผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยให้ไปอยู่กับครอบครัว ในระยะแรก อดีตผู้ต้องขังได้พบว่าครอบครัวไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ สมาชิกในครอบครัวยังแสดงถึงความรังเกียจที่เคยติดคุก ทำให้อดีตผู้ต้องขังเหล่านี้ออกจากบ้านไปอยู่กับกลุ่มเพื่อนใหม่ๆ ที่เคยคบก่อนติดคุกครั้งแรก ทำให้บุคคลเหล่านี้ หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

มานิตย์ มณีนิษฐ์ (2543) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางสังคมกับการกระทำผิดคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง ผลการศึกษาพบว่าลักษณะครอบครัว รายได้ของบิดามารดา ผู้มีอำนาจในครอบครัว กลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง

สุวรรณ ใจคลองแคล้ว (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่ามีการเรียนรู้พฤติกรรมกรรมการกระทำผิดจากเพื่อนมากที่สุด มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างยากจน ก่อนถูกจำคุกจะพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา และสนิทสนมกับมาตามากกว่า

อดิศักดิ์ ศรีเบญจรัตน์ (2540) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางอุบลราชธานี พบว่าผู้ต้องขังได้รับการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กแบบปล่อยตามสบาย มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันตลอด ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวรักใคร่ปรองดองกันดี

นันทิ จิตสว่าง (2544) ศึกษาเรื่องเส้นทางชีวิตของผู้ต้องขังในคดียาเสพติด พบว่าการใช้ยาเสพติด คือความอยากรู้ อยากรอง เพื่อนชักชวน เสพยาเสพติดเพื่อช่วยในการทำงาน และความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ถูกต้อง ช่วยในการทำงานได้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเสพยาเสพติด

สรุปได้ว่า ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ หลายประการ เช่น ด้านครอบครัว หากครอบครัวที่มีความอบอุ่น มีทั้งบิดามารดา หรือบุคคลที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะเป็นเกราะป้องกันการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันปัญหาด้านนี้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ที่จะก่อให้เกิดบุคคลดังกล่าวเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้มีรายได้ที่สูงมาก ไม่เหน็ดเหนื่อย เป็นสิ่งที่ได้มาซึ่งผลกำไรที่สูง จึงก่อให้เกิดความโลภได้ง่าย ด้านการศึกษา หากผลกระทบที่มาจากครอบครัว ซึ่งมีฐานะยากจน และไม่ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ อาจทำให้ถูกชักจูงไม่ในทางที่ผิดได้ง่าย และด้านการคบเพื่อนก็เช่นกัน หากคบเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็จะหลงผิดได้ง่ายเช่นกัน

วิธีดำเนินการศึกษา

รูปแบบของการศึกษา ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

1) **วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)** เป็นการค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ งานวิจัย วารสาร หนังสือ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นข้อมูลจาก Internet

2) **วิธีวิจัยสนาม (Field ReseParch)** เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้สามารถตอบปัญหาการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ เรือนจำกลางปัตตานี เลขที่ 102 หมู่ที่ 8 ถนนเกษมสำราญ ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในเรือนจำกลางปัตตานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive or Judgmental Sampling) ใช้การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจาก “ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)” จำนวน 10 คน

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Unobtrusive Research) ซึ่งกำหนดประเด็นไว้อย่างกว้างๆ เพื่อปรับเปลี่ยนประเด็นได้ง่าย และเกิดความยืดหยุ่นกับผู้ให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็น หรือระบุปัญหาต่างๆ ที่ประสบอยู่อย่างเต็มที่ โดยวางประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จะเป็นข้อมูลที่มีชื่อตัวเลข แต่จะประกอบด้วยการพรรณนาที่มีรายละเอียดและลึก มีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูล ไม่ว่าจะ

จะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า หรือข้อมูลทางเอกสาร ดังนั้นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบ ประเด็นสัมภาษณ์ และข้อมูลเอกสารต่างๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผล เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในด้านรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดี ยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยการบรรยายถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานีโดยเนื้อหาที่นำเสนอนี้ โดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจาก “ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)” คือกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในเรือนจำกลางปัตตานี จำนวน 2 กลุ่ม รวม 10 คน รายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดเป็นครั้งที่ 2 จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดเป็นครั้งที่ 3 จำนวน 3 คน

จากผลการศึกษา มีประเด็นที่ควรนำเสนออยู่ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเรือนกลางปัตตานี จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญหลักที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี พอจะสรุปได้ดังนี้คือ ปัจจัยด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การคบเพื่อน สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่นอกเหนืออื่นๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านครอบครัว ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นที่มีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคลมากที่สุด เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดมากที่สุด โดยเฉพาะครอบครัวซึ่งมีฐานะยากจน และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการชักจูงของบุคคลในครอบครัวเข้าสู่วงจรธุรกิจผิดกฎหมายนี้

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการยาเสพติด จนต้องกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกไม่รู้จักเข็ดหลาบ เพียงเพราะความจำเป็นของรายได้ที่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ปัญหาการว่างงาน หรือการขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ เมื่อไม่มีทางออกในชีวิต จึงหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกจนได้

ปัญหาด้านการคบเพื่อนก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด เนื่องจากเพื่อนฝูงส่วนใหญ่ในชุมชนที่อาศัยยังเกี่ยวข้องหรือคลุกคลีอยู่ในแวดวงยาเสพติด ประกอบกับเมื่อพ้นโทษไป สังคมภายนอกไม่ยอมรับหรือให้โอกาส จึงเป็นเสมือนตัวผลักดันที่เร่งให้คนกลุ่มนี้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกจนได้

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งมั่วสุมทั้งยาเสพติดและอบายมุข ประเภทต่างๆ ประกอบกับการขาดการเหลียวแล หยิบยื่นกำลังใจ การยอมรับและให้โอกาสในการ

กลับตัวเป็นคนดีจากสังคมรอบข้าง จึงเสมือนเป็นแรงส่งหรือแรงจูงใจอย่างดีที่ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ทวนกลับมากกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับคดียาเสพติดอีก

นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว คือกระแสของทัศนคติของผู้คนในสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันซึ่งมีแต่การแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และปัจจัยเพิ่มเติมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เกี่ยวกับกระแสของโลกโซเชียลในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ทรงพลังและมีอิทธิพลสูงมาก สามารถครอบงำสังคมได้โดยไม่จำกัดขอบเขต พื้นที่ และด้าน

ปัญหาผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาทำความผิดซ้ำ เป็นเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมานาน เป็นโจทย์ที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามจะแก้ไข แต่ยังไม่สำเร็จ สาเหตุหลักของผู้ต้องขังที่พ้นโทษหันไปทำความผิดซ้ำอีก เกิดจากคนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส และไม่มีการทำ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

มานิตย์ มณีนิษฐ์ (2541) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางสังคมกับการกระทำผิดคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง ผลการศึกษาพบว่า จากการทดสอบสมมติฐาน ระดับการศึกษา ลักษณะครอบครัว รายได้ของบิดามารดา ผู้มีอำนาจในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง

นางสาวปาริชาติ วงษ์ลือ นักสังคมสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์ กล่าวถึงปัญหาผู้ต้องขังพ้นโทษก่อเหตุกระทำผิดซ้ำสอง ว่าผู้ต้องขังจำนวนมากขาดจิตสำนึก ไม่มีการศึกษา และใช้สมองแยกความผิดและความถูกไม่เป็น จึงเลือกประกอบอาชีพค้ายาเสพติด เพราะได้ผลตอบแทนค่อนข้างดี และทำให้ฐานะทางการเงินมั่นคงขึ้น นางสาวปาริชาติ กล่าวต่อว่า ผู้ต้องขังบางรายมีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ไม่ดี อาทิ ในชุมชนเป็นพื้นที่ยาเสพติด และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงกลับมาค้ายาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่ที่คลุกคลีกับผู้ต้องขังพบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดจะเกิดจากการค้ามากกว่าการเสพยาเสพติดด้วยตนเอง ขณะที่ผู้เสพยาเสพติดจะเป็นกลุ่มเยาวชน ซึ่งอยากขอร้องให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามพฤติกรรมของผู้ต้องขังพ้นโทษ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ได้ค้ายาเสพติดคนเดียว แต่มักพบว่ามีครอบครัวและญาติ หรือแม้แต่คนในชุมชนร่วมขบวนการดังกล่าวด้วย

ประเด็นที่ 2 แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานี พอจะสรุปได้ดังนี้

1) ควรจัดอบรมเกี่ยวกับกิจกรรม “การป้องกันและต่อต้านยาเสพติด” อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ต้องขังตระหนักและรู้เท่าทันถึงรายละเอียดและปัจจัยที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงคดียาเสพติด การจัดกิจกรรม โครงการ To Be Number One ซึ่งเป็นโครงการที่ตรงและสอดคล้องกับการแก้ปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

2) ด้านกำลังใจ คือการจัดให้มีกิจกรรม “ญาติเยี่ยมแบบใกล้ชิด” ให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้พบญาติแบบใกล้ชิดภายในเรือนจำ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ต้องขัง และสามารถดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีได้

3) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมีหลักสูตรที่หลากหลายวิชาชีพ ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังหญิง ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และจัดให้มี “กองทุนสงเคราะห์” เพื่อดำเนินนโยบายด้านสินเชื่อ เงินทุนให้กับผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษไป จะต้องมีช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพที่สุจริตต่อไป

ถึงแม้จะมีการนำกลยุทธ์ต่างๆ มาแก้ไขปัญหา เช่น โปรแกรมการแก้ไขพื้นฐานสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ และโปรแกรมเฉพาะสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น แต่ก็ยังไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืน กลยุทธ์การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือการกระทำผิดซ้ำคดีอาญาของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางปัตตานีที่ได้ผลนั้น จำเป็นจะต้องศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตรงจุดและตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งทำการศึกษเฉพาะกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดีอาญาเสพติดเป็นหลัก การได้รับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จึงอาจไม่ครอบคลุมได้ทุกมิติ และเนื่องด้วยระยะเวลาอันจำกัดในการศึกษาวิจัย จึงทำให้ผลการศึกษามีข้อจำกัดไม่สมบูรณ์เพียงพอ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษากลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดีทั่วไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- นุชนาฏ มุกระ. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นัทธี จิตสว่าง. (2544). หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา. นนทบุรี : มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์.
- พงศกร อินธิไชย. (2552). การกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดในเรือนจำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดเรือนจำกลางบางขวาง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิต มณีนิติก. (2543). ปัจจัยทางสังคมกับการกระทำผิดคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริณา สมนึก. (2547). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวรรณ ใจคลองแคล้ว. (2546). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดิศักดิ์ ศรีเพ็ญรัตน์. (2540). การศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.